

1980 Darbesinden 28 Şubat Postmodern Darbe Sürecine Giresun'da Milli Görüş Hareketi: Refah Partisi

National Vision Movement in Giresun from the 1980 Coup to the Post-Modern Coup
Process of February 28 and the Aftermath: The Welfare Party

Ali YILMAZ¹

İnceleme Makalesi / *Review Article*

Geliş Tarihi / *Received*: 12.04.2022

Kabul Tarihi / *Accepted*: 22.07.2022

Doi: 10.48146/odusobiad.1102155

Atıf / Citation: Yılmaz, A., (2022). “1980 Darbesinden 28 Şubat Postmodern Darbe Sürecine Giresun'da Milli Görüş Hareketi: Refah Partisi” ODÜSOBİAD 12 (2), 521-542, Doi:10.48146/odusobiad.1102155

Öz

Türkiye’de kendisini daha muhafazakâr ve dindar sayanların desteğini alan Necmettin Erbakan, 1980 öncesi başbakan yardımcısı olarak Türk insanına hizmet imkânı bulmuştur. Yeni söylemleri ile halkın teveccühünü kazanan Erbakan, 1980 askeri darbesiyle hem partisi kapatılmış hem de kendisi ve yakın çalışma arkadaşlarının çoğu siyasi yasaklı olmuştur. Sıradan bir parti olmaktan öte bir dava partisi olarak kapatıldıktan sonra yeni oluşan şartlarda da seçmen kitlesini kaybetmemek için çeşitli argümanlar geliştirerek bütün illerde sempatanlarını bir arada ve dinamik tutmaya çalışmıştır. Sıkıyönetim sürecinden demokrasiye geçişle birlikte Milli Görüş hareketi de siyasi arenada Refah Partisi ile yoluna devam etmiştir. Necmettin Erbakan, 1980 sonrası dünyadaki ekonomik gelişmeleri de iyi tahlil ederek “Adil Düzen” mottosu ile siyasal arenada yeni bir söylem geliştirmiştir. Türkiye’yi güçlü ve lider ülke yapma vaadi, İslam birliği ideali, millilik, antiemperyalizm ve antisyonizm söylemleri insanlar arasında kabul görmüştür. Ayrıca cemaat ve tarikatlara göre daha kuşatıcı ve ümmetçi duruşu, köyden kente göçte varoşlarda ezilen kesimin sözcülüğüne soyunması bu hareketi daha da güçlendirmiştir. O, askeri yönetim sonrası partileşme sürecinde 1980 öncesi Milli Selamet Partisinden İzmir milletvekili aday Turgut Özal’ın kurduğu Anavatan Partisinin 1980 sonrası iktidara gelmesinin zorluklarını aşarak 1996 yılında koalisyonun başbakanı olarak hükümete gelip millete hizmet etme fırsatı bulmuştur. Bu çalışmada, Milli Görüş hareketinin devamı olan Refah Partisinin Giresun ili özelinde kuruluşu, yapılanması ve iktidar süreci ile iktidardan uzaklaştırılma süreci irdelenecektir. Refah Partisi, ilk seçimlere 1984 yerel seçimleriyle girmiş, her ne kadar bu seçimlerde Türkiye ortalamasının altında bir oy alınmış olsa bile sonraki girdiği bütün seçimlerde oy oranlarını artırarak Giresun’da Türkiye ortalamasının üzerinde oy almıştır. Bu başarının altında yatan sebep, 1980 öncesinde sahalarda olmayan kadınların sahalara inmesi, medyayı daha etkin kullanma, tarikat-siyaset çatışmasının Giresun’a yansımamasıdır. Hareketin gençlik yapılanması olarak kurulan Milli Gençlik Vakfı ve diğer sivil toplum örgütleri çalışmalarıyla 28 Şubat 1997 post modern darbe sürecinde iktidar etme ve sonraki süreç Giresun özelinde değerlendirilmeye çalışılacaktır.

¹ Doç. Dr. Giresun Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, İslam Tarihi Anabilim Dalı, e-mail: alibedir28@hotmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8574-4580>

Anahtar Kelimeler: Milli Görüş, Adil Düzen, Refah Partisi, 28 Şubat, Giresun.

Abstract

Necmettin Erbakan, supported in Turkey by those who considered themselves as more conservative and religious, had the opportunity to serve the people of Turkey as Deputy Prime Minister before 1980. Erbakan's new discourse that made him win the favor of the public; however, in the wake of the 1980 military coup, his party was closed down and he, along with most of his close colleagues, was banned from politics. After his party, which was a party with a cause rather than an ordinary one, was closed down, he tried to keep his sympathizers united and active by developing various arguments in order to preserve his electorate in the newly developing conditions. With the transition from martial law to democracy, the National Vision Movement moved on in the political arena with the Welfare Party. Necmettin Erbakan cultivated a new discourse in politics with the motto of "Fair Order" by successfully analyzing the economic developments in the world after 1980. His promise to make Turkey a strong and prominent country, his ideals of Islamic unity, his discourse of nationalism, anti-imperialism and anti-Zionism were accepted by the public. Additionally, his more comprehensive and Pan-Islamist stance compared to the religious jamaats and sects, and the fact that he undertook to be the voice of the people who suffered in the slums following rural-to-urban migration, strengthened the movement. The Motherland Party founded by Turgut Ozal, who had been the National Salvation Party's Izmir candidate for the parliament before 1980, faced some difficulties while coming into power after 1980, following the military administration. Erbakan having overcome those obstacles acquired a position in the government as the prime minister of the coalition in 1996 and served the nation. This study explores the establishment and structuring of the Welfare Party, a continuation of the National Vision Movement, in Giresun, as well as the process of its coming to power and later being overthrown. The first elections the Welfare Party took part in were the local elections of 1984, and although the votes it received were below the country average that year, the party increased its vote rates in all subsequent elections and received more votes than the Turkey average in Giresun. The reasons behind this success are that women, who had not been active in politics before 1980, began to participate more, the media was used more effectively, and Giresun was not affected by the conflict between religious sects and politics. This study will examine processes during and after the power on the February 28th, 1997 post-modern coup process in the context of Giresun together with the efforts of the National Youth Foundation, established as the youth organization of the movement, and other non-governmental organizations

Keywords: National Vision, Fair Order, the Welfare Party, February 28, Giresun.

Giriş

I. Dünya Savaşı sonrası kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin izlediği laiklik ve milliyetçilik politikalarına karşı beliren sosyal tepkiler, kurucu iradeyi radikal tedbirler almaya sevk ettiği gibi bu kesimi kendisine tehdit olarak algılamasına da sebep olmuştur. Bu bağlamda 1925-1950 yılları arasında Türkiye'de İslami oluşumlar birbirinden bağımsız olarak Süleymancılık hareketi (Çağlar, 2016, 4-5), Nurculuk hareketi (Turan, 1998, 16) ve bazı tasavvufi oluşumlar olarak teşkilatlanmıştır. 1950 yılında iktidara gelen Demokrat Parti döneminde ezanın Türkçe okunması, ortaokullarda din dersinin seçmeli olarak da olsa müfredata konulması ve İmam-Hatip Liselerinin açılması gibi icraatlar (Kara, 2016, 228-276), İslami hareketlerin demokratikleşmeye destek vermesini zorunlu kılmıştır. Bu demokratikleşme sonucu Türkiye'de iki partili dönemin klasik merkezlerine ortak olmaya çalışan yeni merkezler, çevrelerine de yeni çevreler eklenmiştir. Kemalist bürokratik yapının bir yansıması olarak

Cumhuriyet Halk Partisi merkez solu, Demokrat Parti ve bu partinin devamı sayılan Adalet Partisi ise sağ kanadı, Türkiye İşçi Partisi sosyalist solun temsilcisi, Milliyetçi Hareket Partisi de milliyetçi tabanı temsil etmiştir. Dini niteliği ile Milli Nizam Partisi/Milli Selamet Partisi de sağ kanadın dini/millî ideolojik parti rolünü üstlenmiştir (Çelebi, 2019: 43). 1960'lı yıllardan itibaren dünya genelinde İslami harekette bir canlanma yaşanmıştır. İslami hareketteki canlanma, İslam dininin yayılması veya daha nitelikli yaşanmasından ziyade, devlet ve kamu alanlarında daha görünür olmasını ifade eden bir olgu olarak anlaşılmıştır. Bu yıllarda siyasetle tanışan yeni nesil dindarlar, kamusal alanlarda görünür hale gelmişlerdir.

Türkiye'de çok partili siyasi hayata geçişle köyden kente göçün hızlanması ve eğitim seviyesinin artması, şehirde bilinçlenen muhafazakâr kesimin ortaya çıkışını sağlamıştır. Bu kesim, dini taleplerini en iyi platform olan siyasetle ortaya koyacağına inanmış ve siyaset kanallarını zorlamıştır. Bu ihtiyaç ve isteği iyi tahlil eden Necmettin Erbakan, siyaset arenasına 1969 yılında bağımsızlar hareketiyle girmiş, bu hareket daha sonra partileşerek kurumsal bir yapı haline gelmiştir (Çavdar, 1995: 225). Müesses nizam, Cumhuriyet Halk Partisi'nden doğup, iktidarı onun elinden alan Demokrat Partiden sonra sosyal adalet, adil düzen, ekonomik refah gibi iddialarla siyaset sahnesine çıkan ve verdiği vaatlerle toplumda popülerliğini artıran Milli Görüş hareketinden rahatsız olmuştur. Necmettin Erbakan, 1969 yılında bağımsız olarak girdiği mecliste her geçen gün gücünü artırmış, 1973 yılında Bülent Ecevit başbakanlığındaki hükümette bir yıl süreyle devlet bakanı ve başbakan yardımcılığında bulunmuştur (Yılmaz, 2021, 329). Haziran 1996 yılından itibaren de yaklaşık bir yıl süreyle başbakanlık yapmıştır. Milli Görüş hareketinin bu başarısının sebeplerden birisi kadronun adanmışlığı, diğeri ise parti düşüncelerini topluma ulaştırmada büyük etkisi olup 1973 yılında yayın hayatına başlayan "*Millî Gazete*" ve 1994 yılında parti teşkilatlarının maddi katkılarıyla kurulan "*Kanal 7*" televizyonudur (K.60). Yazılı basın hayatı alanında her ne kadar daha sonra bazı ayrışmalar yaşansa bile 1983-1998 yıllarında basılan "*İslam Dergisi'nden*" de bahsetmek gerekmektedir. Ayrıca bu oluşuma doğrudan bağlı olmamakla birlikte harekete dolaylı destek veren "*Millî Gençlik Vakfı*", "*Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği*" (MÜSİAD) ve "*İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı*" (İHH) gibi sivil toplum kuruluşlarını da unutmamak gerekmektedir (Yılmaz, 2016: 1179).

Millî Görüş hareketinin 1970'lerden sonra yetiştirdiği bazı siyasetçilerin, Millî Selamet Partisi'nden İzmir milletvekili adayı Turgut Özal'ın kurduğu Anavatan Partisi'ne katılmaları hareket açısından bir sorun oluşturmuştur. Giresun özelinde de bu durum etkisini göstererek Refah Partisi'nin kuruluş aşamasında il-ilçe yönetimlerine girecek siyasetçi sıkıntısı, Millî Selamet Partisi zamanından daha fazla yaşanmıştır. Bu olumsuzluğa rağmen dava hareketi olan Millî Görüş'ün yeniden partileşmeye girmesi ile Refah Partisi şemsiyesi altında tez zamanda toplanılabilmektedir. Çünkü bu kadroyu Necmettin Erbakan, "Şanlı tarihi boyunca İstanbul'u fetheden, çağ açıp çağ kapatan, Viyana'yı kuşatan, Çanakkale zaferini kazanan, İstiklal Savaşını yapan ve en son Kıbrıs'ta harikalar yaratan bu milletin ruh ve manasıdır." (Erbakan, 2014: 431) şuuruyla yetiştirmiştir.

Yöntem

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması uygulanmıştır. Eylem araştırması; kişilerin kendi mesleki eylemleri hakkında araştırma yapmaları ve değişim için eyleme geçmeleri temelinde gerçekleşen sistematik bir müdahale süreci olarak tarif edilmektedir (Yıldırım-Şimşek, 2011, 295). Nitel araştırmalarda genel olarak nasıl sorusunun cevabı arandığı için nicel araştırmalarda olduğu gibi genellenebilir verilerin elde edilmesi amaçlanmaz (John, 2014: 4). Bu bağlamda araştırmada elde edilen verilerle 1980 Askeri Darbesi sonucu Milli Görüş Hareketinin devamı olan Refah Partisi, derinlemesine irdelenerek söz konusu siyasi hareketin bu süreçte Giresun özelindeki oluşumu araştırılmaya çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Bu çalışmada çoğu Giresun'da ikamet eden on beş kişiliyle görüşülmüştür. Bu kişilerden; biri ilköğretim, ikisi lise, ikisi yüksekokul, sekizi fakülte ve ikisi de lisansüstü mezundur. Örneklem seçiminde 1983-1998 yılları arasında Giresun'da yaşamış değişik meslek sahibi, parti yöneticisi, sempaticisi ve sivil toplum yöneticisi olma durumu temel kriter olarak belirlenmiştir. Bu ölçütlerin belirlenmesinde araştırılan konuya dair daha nitelikli veriler elde etme hedefi etkili olmuştur. Görüşlerine başvuru katılımcıların yaşları 52 ile 83 arasındadır.

Katılımcı	Okul	Yaş	Katılımcı	Okul	Yaş
K1	İlköğretim	83	K9	Üniversite	62
K2	Lise	57	K10	Üniversite	64
K3	Lise	70	K11	Üniversite	66
K4	Yüksekokul	66	K12	Üniversite	71
K5	Yüksekokul	60	K13	Üniversite	73
K6	Üniversite	52	K14	Lisansüstü	57
K7	Üniversite	54	K15	Lisansüstü	64
K8	Üniversite	61			

Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Mülakatta muhataplara sorulan sorular tarafımızca hazırlanmış olup temel karakteristiğini aşağıda yer alan temalar oluşturmaktadır.

Tablo 1: Mülakat Soruları

Milli Görüş Hareketi'nin devamı olan Refah Partisi'nin iktidar yürüyüşü ve kapatılması sürecinin Giresun'daki etkilerinin tespit	Refah Partisi'nin Giresun'da kurucuları kimlerdir?	soruları sorulmuştur.
	Milli Selamet Partisi'nden aday olup 1980 sonrası Turgut Özal'ın kurduğu Anavatan Partisi, Giresun'da Refah Partililerce nasıl	

edilebilmesine yönelik	karşılanmıştır?	
	Refah Partisi'nin kuruluşunda hedeflenen açılım sağlanabilmiş midir?	
	Türkiye genelindeki 1989 ve 1994 yerel seçimlerinin Giresun'a yansımaları nasıl olmuştur?	
	Milli Gençlik Vakfı ve diğer sivil toplum kuruluşlarının hareketin gelişmesinde ne gibi katkıları olmuştur?	
	Parti propagandasında etkili olan yöntem değişiklikleri nelerdir?	
	Partinin iktidar yılları ve 28 Şubat Postmodern Darbesi'nin Giresun'a yansımaları nasıl olmuştur?	

Verilerin Analizi

Parti ile ilişkilendirilen kişilerle yapılan mülakat verileri içerik analizi tekniği kullanılarak değerlendirmeye tabi tutulmuştur. İçerik analizi; yapılandırılmamış mülakat formuyla elde edilen verilerin analiz edilerek belli temalara ulaşma çabasını içinde barındırmaktadır (Yıldırım-Şimşek, 2011, 227). Nitel araştırmanın doğası gereği elde edilen verilerin yorumlanmasında genellemelerden kaçınılmış, Milli Görüş Hareketi'nin devamı olan Refah Partisi'nin o dönemdeki Giresun gerçeği açık bir şekilde ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmaya katkı sunan katılımcılar "K" harfi ile kodlanmış, araştırmada önemli bir değişken olarak kabul edildiği için katılımcıların yaşları da yanlarına yazılmıştır. Çalışmamızda Milli Görüş Hareketi'nin devamı olan Refah Partisi'nin niteliği, zamanın değişmesi ile hareketin söylem ve eylem değişiklikleri, insanların lidere bağlılıkla kuramsal olarak açıklandıktan sonra Giresun'daki gelişim süreci değerlendirilmiştir.

Milli Görüş Hareketi'nin 1980 Sonrası Toparlanma Süreci: Refah Partisinin Kuruluşu

1980 askeri darbesiyle diğer siyasi partiler gibi Milli Selamet Partisi de kapatılmıştır. Milli Selamet Partisi her ne kadar kapatılmış olsa bile Necmettin Erbakan, tabanını canlı tutmak için illerde kadrosunu dağıtmama adına değişik atraksiyonlarla tabanı konsolite etmeyi başarmıştır. Askeri darbe sonrası demokratik hayata geçiş sürecinde Milli Selamet Partisi kadrolarının çoğu siyasi yasaklı olduklarından Refah Partisi, Avukat Ali Türkmen başkanlığında 13 Temmuz 1983 tarihinde kurulmuştur (Özdemir, 2015: 169). Ancak Milli Güvenlik Konseyi tarafından 6 Kasım 1983 tarihinde yapılan genel seçimlerine katılımlarının veto edilmesiyle bu seçimlere katılamamıştır. Veto sonrası

başkansız kalan Refah Partisi, Ahmet Tekdal'ın başkanlığa getirilmesiyle siyasi hayatına devam etmiştir. 25 Mart 1984'de girdiği ilk yerel seçimlerinde Refah Partisi, Türkiye genelinde %4,4 oy almış ve kayda değer bir başarı gösterememiştir.

6 Eylül 1987 tarihinde yapılan referandumda siyasi yasakların kaldırılması neticesinde 11 Ekim 1987 tarihinde Necmettin Erbakan, genel başkanlığa seçilmiştir. Refah Partisi, devamı bulunduğu diğer Milli Görüş partilerine göre söylem değişikliğine gitmiş, Necmettin Erbakan'ın Süleyman Karagülle ve ekibine hazırlattığı "Adil Düzen" programı merkez slogan olarak benimsenmiştir. Hareketin "Milli Görüş, Milli Duruş ve Milli Vicdan" gibi sloganları 1990'dan sonra Adil Düzen mottosuna dönüşmüştür. Adil Düzen mottosu, ilk defa Refah Partisi'nin 7 Ekim 1990 tarihinde yapılan 3. kongresinde kullanılmıştır. Milli Görüş, 1980 öncesi Türkiye'deki daha muhafazakâr insanlarla bir nüve oluşturmuş, bundan sonra artık iktidara gelmek için daha geniş yelpazeye hitap etme kararı almıştır. Adil Düzen kavramı, o kadar yoruma açık bir slogan idi ki muhafazakârlar için dini bir argüman, diğer insanlar için ise T.C. Anayasa'sının 2. maddesinde yer alan "Adalet anlayışı içerisinde" ifadesi ile laik sistemle de çatışmama adına iyi bir söylem idi. Bu slogan, Türk vatandaşlarının orta-alt tabakasının bütününe hitap ediyor ve adil ekonomik düzenin uygulanması ile vatandaşların faiz sarmalından kurtarıldığı, herkese hakkının verildiği ve refahın tabana yayıldığı bir söylemi ifade ediyordu.

Refah Partisi, 29 Kasım 1987 tarihinde girdiği ilk genel seçimlerde %7,3 oy alıp %10'luk barajı aşamayı parlamentoda temsil edilememiştir. 26 Mart 1989 tarihinde yapılan mahalli seçimlerde %9,8 oy alarak Konya, Sivas, Van, Şanlıurfa ve Kahramanmaraş illeriyle 69 ilçe ve belde başkanlıkları kazanmıştır. 20 Ekim 1991 genel seçimleri yaklaşıma başlayınca 1980 öncesi genellikle Milli Türk Talebe Birliği'nde (MTTB) yetişen insanların oluşturduğu Birlik Vakfı merkezde olmak üzere diğer sivil toplum örgütleri ve cemaatlerin baskı ve çalışmalarıyla Refah Partisi (RP), Milliyetçi Çalışma Partisi (MÇP), İslahatçı Demokrasi Partisi (IDP) ittifak kurarak seçimlere girmişlerdir. İttifak bu seçimlerde %16,2 oy alarak büyük başarı kazanmış ve toplamda 62 milletvekili ile 1980 sonrası parlamentoda temsil edilmeye başlamıştır. 27 Mart 1994 yerel seçimlerinde Anavatan Partisi'nin zayıflaması, Doğruyol Partisi ile Sosyal Demokrat Halkçı Partisi'nin kurduğu koalisyon hükümetinin ülkeyi iyi yönetememesi yani düzen partilerinin başarısızlığı (Aslan-Yürüşen, 1996: 12), Refah Partisi'ni yeni umut haline getirerek yıldızının parlamasına sebep olmuştur. Kriz sonu yapılan ilk yerel seçimlerde oyların %19,1'ini alarak İstanbul ve Ankara dâhil altı büyükşehir, 22 il, 92 ilçe ve 207 belde olmak üzere toplam 327 belediye başkanlığı kazanmıştır. 24 Aralık 1995 tarihinde yapılacak erken genel seçimle bir yıl olmasına rağmen yerel seçimlerde kazanılan başarı ve seçilen başkanların yerel yönetimlerde ortaya koydukları performans, genel seçimlere yansımış 1991 genel seçimlerinin aksine Refah Partisi 1995 yılında tek başına girdiği seçimden %21,3 oy alarak birinci parti olmuş ve RP'nin popülaritesini zirveye taşımıştır (Gündoğan: 99-128). Refah Partisi'nin sosyal tabanı, geleneksel dindar zümreler, büyük kentlerin varoşlarında yaşayan ve milli gelirden yeterli derecede pay alamayan yoksul kesimler ve kırsal alandan henüz kopup küçük kentlere gelen dağınık bireylerden oluşmaktaydı. Refah Partisi'nin "Adil Düzen, kimlik beyanı, aidiyet, ahlaki dürüstlük, farklı dış politika ve Müslüman kardeşliği" gibi kendine özgü söylemleri, kendisini diğer merkez partilerden avantajlı

konuma taşımıştır (Bulaç, 2009: 263). Parti programlarında kullanılan dini motifler laikçi grubun tepkisini çekmiştir.

Milli Görüş hareketinde kuruluşundan itibaren mevcut olan cemaatçi-partici çekişmesi her ne kadar 1980 öncesi tolere edilip ayrışmaya yol açmamış olsa bile bu rekabet Refah Partisi döneminde partiler lehine sonuçlanmıştır. Geleneksel cemaat (tasavvuf) geleneğinde olan yüz yüze ilişkiler kesilmemiş, zamanın ruhuna uygun olması açısından bu yıllarda yaygınlık kazanan kitle iletişim araçlarından televizyon ve video araçlarıyla çeşitlendirilmiştir. 1980 öncesi Milli Görüş partilerinin kuruluş ve gelişim sürecinde İskenderpaşa cemaatinin ağırlığı hissedilip belirleyici iken, bu gerçek Refah Partisi döneminde iki grup arasında çatışmaya sebep olmuş ve siyaset tarafının üstünlüğü ile sonuçlanmıştır. Bununla birlikte tabanı diri tutmak için cemaatlerin söylemlerini kullanmaya devam etmişlerdir (Yıldırım, 1999: 133). Bu rekabet, İskenderpaşa cemaati ile Refah Partisi'nin arasının açılmasına sebep olmuş ve gruplar arasında kırılmalara sebebiyet vermiştir. Bu ayrışma diğer dini cemaatlerce kabul edilmemiş ve Türkiye'de Refah Partisi'nin İslamcılığın tek temsilcisi olarak gösterilmesinden rahatsız olunmuştur. Aslında bu düşünsel değişim zarureti, toplumu değiştirmeye çalışma ile toplumdan ayrı bir hayat yaşama (Erkilet, 2017: 53) seçenekleri arasında bir tercih yapılması zorunluluğundan kaynaklanmaktadır.

Adil düzen retoriğine sahip Refah Partisi, selefi olan Milli Görüş partilerinden farklı olarak devletçi ve korumacı politikardan vazgeçerek piyasa ekonomisi modeline yönelmiştir. Bu eksen kaymasının Turgut Özal dönemi uygulanan neo-liberal politikaların sonucu oluşan imkân alanlarından faydalanan Anadolu burjuvasının devletin kontrolcü ve sınırlayıcı gücünden kurtulma isteği oldukça etkili olmuştur (Yavuz, 2005: 597). Refah Partisi döneminde daha önceki Milli Görüş partilerinden farklı olarak kadın kamusal ve siyasi alanda görülmeye başlamıştır. İslami hareketin yükselişi ile paralel olarak evlere hapsedilen dindar kadınlar, hem yükseköğretimde okumaya başlamış hem de devlet daireleri ve sivil toplum örgütlerinde, parti teşkilatlarında kendilerini politik birey olarak göstermişlerdir.

Refah Partisi, her alanda olduğu gibi dış politika alanında da yeni bir konsept oluşturmuştur. Dış politikasını geri kalmış İslam ülkeleri ile birlikte Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra kurulan Orta Asya ülkeleri ve nüfus ağırlığı ile Malezya ve Endonezya gibi ülkelerle işbirliğini önceleyerek İslam dünyasında liderlik için doğal aday haline gelmiştir. Refah Partisi'nin Türkiye için koyduğu hedef AB'den ziyade Dünya Müslüman Ülkeler Birliğidir. Bu birliğin kurulmasıyla, adil ekonomik, siyasi, ahlaki düzenin hakim kılınıp, ahlaki çözümlenin karşısında manevi kalkınmanın yeniden başlayacağı dillendirilmiştir (Refah Partisi Beyannamesi, 1995). Bunun sonucu olarak Necmettin Erbakan, dünyada oluşan global yapıya karşı (G-7 Group of Seven'e alternatif olarak), Endonezya, Bangladeş, Malezya, İran, Mısır, Pakistan, Nijerya ve Türkiye'nin içerisinde bulunduğu D-8 Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nı, başbakan sıfatıyla 15 Haziran 1997'de İstanbul Deklarasyonu ile birlikte resmen kurmuştur. Bu oluşum lider ülke Türkiye beklentisinde olan Refah Partisi tabanına son derece anlamlı gelen bir girişimdir (Dağlı, 1998: 129). Ne var ki büyük hayallerle kurulan D-8 Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın teşekkülünden üç gün sonra Necmettin Erbakan ve hükümeti istifa etmek zorunda bırakılmıştır.

24 Aralık 1995 genel seçimlerinde millet, tek başına bir partiye hükümet kurma yetkisi vermemişti. Seçimlerden birinci parti çıkan RP'ye hükümet kurma görevi verilmiş olsa bile hiçbir parti onunla ortaklığı kabul etmediğinden Necmettin Erbakan kendisine verilen hükümeti kurma görevini iade etmek zorunda kalmıştır. Hükümet kurma çalışmalarından sonuç alınamayınca Mesut Yılmaz'ın başkanlığında RP ile koalisyon kurma ihtimali belirince zamanın Genel Kurmay Başkanı İsmail Hakkı Kabadayı ve Jandarma Genel Komutanı Teoman Koman'ın devreye girmesi ile bu hükümetin kurulması engellenmiştir (Bayramoğlu, 2007: 45-46). Mesut Yılmaz'ın Başbakanlığında 6 Mart 1996 tarihinde kurulan 53. Anayol Cumhuriyet Hükümeti, Demokratik Sol Parti'nin dışarıdan destek vermesi, oylamaya katılmaması salt çoğunluk olan 276 sayısı yerine oturuma katılan milletvekili sayısının çoğunluğu olan 257 kabul oyu alarak kurulmuştur. Bu gelişme üzerine birinci partinin genel başkanı Necmettin Erbakan, Anayasa mahkemesine yaptığı itiraz sonucu verilen iptal kararından sonra hükümet hakkında verilen gensoru 3 Haziran 1996 tarihinde kabul edilerek 6 Haziran 1996 tarihinde hükümet istifasını vermek zorunda kalmıştır. Bu gelişmeler sonucu dönüşümlü başbakanlık üzerine anlaşarak Necmettin Erbakan'ın başbakanlığındaki 54. Cumhuriyet Hükümeti 8 Temmuz 1996 tarihinde kurulmuştur. Böylece koalisyon şeklinde de olsa yerel yönetimlerdeki iktidarını Milli Görüş hareketi kuruluşundan 27 sene sonra genel iktidara taşımıştır.

Bir yıl gibi kısa koalisyon döneminde hükümet, havuz sistemi kurarak kaynakların tek elden harcanmasını sağlamış, memurların maaşlarına toplamda %130, işçiye %102, emekliye de %121 zam yapmıştır. Tarım ürünlerine tatminkâr taban fiyatın yanında burs alan üniversite öğrencilerinin sayıları iki katına çıkarılmıştır (Erbakan, 2002). 21 Mayıs 1997'de Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Vural Savaş, iktidarda olan Refah Partisi hakkında, "Lâik Cumhuriyet ilkesine aykırı eylemleri" gerekçesiyle dava açmış, parti 8 ay süren dava sonunda, 16 Ocak 1998'de Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmıştır. Milli Görüş partilerinden Milli Nizam Partisi ve Milli Selamet Partisi, sırtını Batı'ya dönerek kendilerini daha muhafazakâr addeden kitleyi devletle tanıştırmış, küçük sanayici ve tüccara dayalı bir ulusal gelişmeyi öngörmüştür. 1980 darbesinden sonra dengeli bir Batı politikası olmakla birlikte daha çok İslam ülkelerinin birleştirilip bir küresel güç olma çabası içerisinde ekonomik, siyasal ve toplumsal hayatta "Adil Düzen" sloganını bayraklaştırarak seçmenin umudu olarak her geçen gün oylarını artırmıştır. Müesses nizam, Milli Görüş zihniyetine karşı iç ve dış güçlerin yardımıyla bu görüşün temsilcilerini iktidardan uzaklaştırmıştır. Her şeye rağmen Erbakan'ın kitle siyasetine önem vermesi ve hareketini Türk siyasetiyle bütünleştirerek demokrasiyi zenginleştirmedeki başarısı önemlidir (Özdalga, 1999: 128).

Giresun'da Refah Partisi'nin Kuruluşu

12 Eylül 1980 darbesi sonrası kapatılan partilerin arasında MSP de bulunuyordu. Darbe sonrası bir müddet cezaevinde tevkif edildikten sonra siyasi yasaklı olarak serbest bırakılan siyasetçilerden birisi de Necmettin Erbakan'dır. 1970'li yıllarda Milli Görüş davası ile siyaset sahnesine çıkan Necmettin Erbakan, cezaevinden çıktıktan sonra kaldığı yerden siyasi çalışmalarına devam etmiştir. Bu çalışmalar hukuki olarak mümkün olmasa da gayri resmi olarak Ankara'nın Ayrancı Semtinde bir ofiste MSP kadroları ile görüşmeler olarak devam etmiştir. Bütün illerden olduğu gibi 1980 öncesi Necmettin Erbakan'a yol arkadaşlığı yapmış Milli Görüş sempatanları arasında Giresunlu siyasiler de

bulunmakta idi. Erbakan daha önce aktif siyasette bulunup yasaklı il başkanlarıyla Necmettin Erbakan aylık toplantılar tertip etmesi bir yönüyle iyi olsa bile bu fiili durum, hem genel başkan Ahmet Tekdal hem de illerdeki mevcut il başkanlarını zora sokuyordu (K.71).

Giresun'un ileri gelen Milli Görüş önderlerinden olan Ali Deniz, Ahmet Çıtlakoğlu, Mürsel Tatlı ve Kasım Erten gibi gönüllüler, Erbakan'dan aldığı talimat gereği teşkilat kurma çalışmalarına başlamışlardır. Bütün Türkiye'de olduğu gibi Giresun teşkilatının en büyük açmazı, 1977 yılında Milli Selamet Partisi İzmir adayı olan içlerinden birisi tarafından kurulup ilk seçimlerde Turgut Özal'ın Anavatan Partisi'nin iktidara gelmesiydi. Her ne kadar Giresun'da Anavatan Partisi kurucuları daha çok ülkücü cemahtan olsa bile insanlardan bazıları tarafsız kalıp doğrudan Turgut Özal'ın partisine muhalefet etmek istemiyorlardı. Yeni konjonktürde kurulacak partinin il başkanı, dava gönüllülerinden olup yıpranmamış bir isim olmalı idi. Giresun kurmayları, yurtdışında Milli Görüş hareketinde bulunup Türkiye'ye kesin dönüş yapan genç Fahri Civelekoğlu üzerinde çalışmaya başlamışlardır. Fahri Civelekoğlu, İstanbul-Giresun ekseninde işlerini takip eden bir iş adamı idi. Kendisi ile yapılan ön görüşmeler neticesinde en son Ali Deniz'in evinde yapılan istişarede üzerinde ittifak edilip yönetim için bir kısım isimlerle teşkilat çalışmalarına başlanmıştır. Yaklaşan 6 Kasım 1983 genel seçimlerine partiyi hazırlamak üzere çalışırlar iken Milli Güvenlik Konseyi tarafından Refah Partisi Genel başkanlığına getirilen Ali Türkmen'in veto edilmesi bahane gösterilerek seçimlere alınmaması bütün Türkiye'de olduğu gibi Giresun'da da hayal kırıklığı yaratmıştır. Buna rağmen Giresunlu gönüllü partililer dava şuuru ile birbirlerini motive ederek kaldıkları yerden çalışmalarına devam etmişlerdir. İl teşkilatı kurulduktan sonra, ilçelerde MSP kadroları başta olmak üzere diğer partili esnafların da içerisinde bulunduğu yedi kişilik yönetim kurulları ile teşkilatlanma çalışmalarına başlanmıştır. Bu yarışta en önde giden ilçeler Bulancak ve Alucra olarak zihinlerde kalmıştır. Her ay Ankara'da yapılan il başkanları toplantılarında Necmettin Erbakan birebir üye kayıtlarını takip ettiğinden teşkilatları kurulan ilçelerin birinci görevi, il teşkilatından da yardım alarak olabildiğince fazla kişiyi partiye üye yapmak idi.

Refah Partisi genel başkanlığa Ahmet Tekdal'ın Milli Güvenlik Konseyinden veto edilmemiş olması, teşkilatlarda büyük bir heyecan yaratmış ve 25 Mart 1984 yerel seçimlerine konsantrasyonu zirveye çıkarmıştır. İlk yıllar Giresun'da parti teşkilatlanması için Ankara'dan görevlendirilen Lütfi Gökaş çalışmalara çoğu kere katılım sağlayarak katkıda bulunmuştur. Bu yıllar Milli Görüş hareketinde Şevki Yılmaz'ın yıldızının parladığı yıllar olduğundan Giresun'da da zamanın teknolojik aletlerinden olan sunu cihazlarıyla, şehir ve özellikle kırsaldaki kahvehaneler ve parti sempatanlarının evlerinde insanları toplayarak dava anlatılmıştır (K.83). Bu heyecan bütün Türkiye'de olduğu gibi Giresun'da da baskılanmaya çalışılmıştır. Partinin kurulduğu ilk seneler Giresun'da parti çalışmalarının önüne bazı engellemeler konulmaya çalışılmıştır. Şöyle ki; Giresun teşkilatı Güce ilçesine parti çalışmaları için gidildiğinde bir kısım insanlarca yolları kesilmiş, parti konvoyu yolunu değiştirerek başka bir güzergâhtan Giresun'a gelebilmiştir. Ayrıca merkez ilçe Duroğlu beldesine seçim çalışmaları için giden ve kalabalık bir zümreye yapılan konuşma diğer köklü partililerin provokasyonu ile karşılaşmış ve miting iptal edilmek zorunda bırakılmıştır (K.83).

İlk dönemler her ne kadar Şevki Yılmaz'ın kasetleri revaçta olup genel merkezden hatipler gelse bile yerelde de 1980 öncesi siyasi arenada değişik kademelerde bulunmuş hatipler yetişmeye başlamıştır. Yapılan siyasi gezilerde hitabetleriyle ön plana çıkanlar il başkanı Fahri Civelekoğlu, Mehmet Ali Altundağ, Mehmet Kartal ve Osman Usta isimli partililerce siyasi konuşmalar yapıyordu. 1980 öncesi mayasının atıldığı siyasi hareket tüm Türkiye'de uygulanan bir strateji izleyerek Giresun'un bütün ilçeleri de dâhil olmak üzere mahalle-sokak teşkilatları kurulmuştur. Bu yapı ile ekonomik olarak zor durumda kalan insanlar tespit edilmiş, siyasi görüşüne bakılmaksızın partililerin maddi yardımları ile desteklenmiştir. Seçim tarihinde gidilen yerle ilgili çalışma yapılarak adaylara o köy-mahalle ile ilgili bilgiler verilerek kişilerin geçirdikleri hastalık vs. dâhil aday veya konuşmacıların isimle hitapları insanların teveccüh göstermesine vesile olmuş ve bütün Türkiye'de bu çalışma modeli taban tutmuştur. Ankara, İstanbul ve diğer büyük şehirlerin de içinde bulunduğu 28 ilde yerelde iktidar olunması her ne kadar partililere güven duygusu vermiş olsa bile diğer taraftan iktidar nimetleri ve ilk milletvekilliği seçimlerinde aday ve vekil olmak için insanlar arasındaki rekabet partinin yükselişini de durağanlaştırmıştır. Partililerce 1970'ten itibaren hasbi olarak yapılan çalışmalar artık hesabi bir yapıya evrilmeye başlamıştır. 1995 erken genel seçimlerinde yapılan ittifak çalışmaları Refah Partisi'ni yerelden genel iktidara taşımış ancak hareketi dava olmaktan yavaş yavaş siyasi bir hareket haline dönüşmüştür.

Giresun İli Yerel Seçimlerinde Açılım Denemeleri

Refah Partisi'nin 1983 genel seçimlerine girişinin müesses nizam tarafından engellenmesi, dava şuuru ile hareket eden teşkilatlardaki sarsıntının çok sürmemesine neden olmuştur. Bu bağlamda partinin ilk siyasal sınavı, 1984 yerel seçimleriyle olmuştur. Hareketin lideri, yasaklı olmasına rağmen Türkiye genelinde bütün seçim bölgelerinde bir oy bile alınsa mutlaka bütün seçim bölgelerinde seçime katılımın sağlanması talimatı verilmiştir. Bu talimatla, taban olarak birbirlerine yakın Anavatan Partisi ile yakınlaşmanın önüne geçilmeye çalışılmıştır (K.60). Bir yıl önceki genel seçimlere katılmayan Refah Partisi, bütün Türkiye'de olduğu gibi Giresun özelinde de askerlere biraz yakın gözükme için teşkilat dışından aday belirleme arayışlarına girmiştir. Refah Partisi Giresun teşkilatı, mevcut konjonktürü de göz önüne alarak muhtemel aday vetosunun önüne geçmek ve o günün şartlarında sosyal statü açısından albay rütbesinden emekli olmuş Süleyman Turan'ı yaklaşan yerel seçimlerde Giresun Belediye Başkan adaylığı için aday göstermişlerdir (K.64). Kendisine getirilen adaylık teklifini değerlendiren albay, dünya görüşü olarak sosyal demokrat yapıya sahip olmasına rağmen yapılan tekliften çok etkilenmiş olacak ki rüyasında Milli Görüşçülerin kendisini yıkadığını görmesi teklifin kabulü yönünde işaret olarak algılamış ve adaylığı kabul etmiştir. Partinin bir yıl önceki seçimlere katılmaması nedeniyle kendisiyle çalışmaya gönüllü çok insan bulamadığından parti tarafından bastırılan broşürleri çoğu zaman kendisi bizzat dağıtarak propagandasını devam ettirmiş ve darbe sonrası parti de yerelde rüştünü ispat etmiştir. Giresun merkez ilçe daha çok sosyal demokrat yapısı nedeniyle parti 1528 oy alarak istenilen orana ulaşamamış olsa bile en azından meşruiyet açısından tereddütlerin giderilmesini sağlamıştır (K.70).

1989 yerel seçimlerine gelindiğinde yine Milli Görüş geleneğinden gelmeyen Giresun'un tanınmış zengin müteahhitlerinden Mehmet Bulut, hem Giresun teşkilatı hem de Trabzon'un kanaat

önderlerinden Ziya Esen Habiboğlu tarafından ikna edilmesi ile Giresun Belediye Başkanlığı'na aday gösterilmiştir. Sahip olduğu ekonomik imkânları da ima ederek Giresun'a Karagöl'den su getirme, meyve suyu fabrikası inşası gibi seçim vaatlerini çalışmalarında iyi kullandığı için aday beklenilenden daha çok oy almıştır (K.60). Giresun merkez ilçede oylar yükselerek 7684 oyla nerdeyse Türkiye ortalamasının iki katına yakın oy almasına rağmen Refah Partisi adayı Mehmet Bulut yakaladığı rüzgârı başkanlığa tahvil edememiştir. Muhalifler, hem adayın kendi maddi imkânları hem de adanmış gönüllülerin yaptığı maddi yardımlarla Giresun'da kiralanan 38 taksinin sürekli Giresun sokaklarında propaganda yapması diğer partililerce manüple edilerek bu maddi imkânların Arap şeyhlerinden geldiği algısı yaratılarak Refah Partisi ve adayını itibarsızlaştırma yoluna gitmişlerdir. Ancak; kendisi tabandan gelmediğinden dolayı emir komuta zincirinin farkında olmadığından şahsi karizmasına olan aşırı güven ve her kesimden oy alacağını umduğundan, zamanın il başkanı Fahri Civelekoğlu'na yaptığı teklif akıllardan çıkması mümkün olmayan siyasi bir saygısızlık örneği olarak tarihin şahitliğine geçmiştir. Aday, il başkanı marifetiyle Milli Görüş lideri Necmettin Erbakan'a şöyle bir teklif yapmasını söylemiştir: *“Benim seçimi kazanmam Necmettin Erbakan'ın seçim turu için çıktığı Karadeniz gezileri muvacehesinde Giresun'a gelmemesine bağlıdır. Bu konuyu Erbakan'a söyler misiniz?”* İl başkanı her ne kadar bu durumun hocaya söylenmesinin mümkün olmadığını söylese bile yaptığı siyasi tehdit sonucu bu konuyu Necmettin Erbakan'a yüzü kızarak iletmıştır. Enteresandır Erbakan, bu teklif Espiye ilçesinde kendisine yapıldığı zaman *“İl reisi ne derse ben ona uyarım, buranın komutanı sizsiniz”* diyerek tepki göstermeden Yağlıdere ilçe programına katılmış ve Giresun mitingine katılmamıştır (K.60).

1989 yerel seçimlerinde beklenenden daha fazla oy alan Mehmet Bulut, parti içerisindeki bazı kliklerce tekrar 1991 genel seçimlerinde aday gösterilmiştir. Ekonomik güç ve tanınırlık nedeniyle her ne kadar Türkiye genelinde alınan %9.67 oyun çok üzerine çıkılarak %16.3 oy alınmış olsa bile o tarihlerde devlet memuru oldukları için daha çok taşrada seçim çalışmalarında bulunan kişilerin anlatımıyla: *“Biz oy oranımızı biraz yükseltelim ama Mehmet Bulut kazanıp Giresunluları hele Refah Partisi milletvekili olmasın”* diye dua ettiklerinden bahsetmektedirler (K.75). İl yöneticileri ve Ankara Genel merkez tarafından bu oy artışı memnuniyetle karşılanmış ve yerel yöneticiler bu rüzgârın yaklaşmakta olan genel seçimlere de tahvil etmek için muhafazakâr camianın çok da yakın olmadığı bir alana girme kararı almışlardı. Şöyle ki; 1970'li yıllarda 1. ligde top oynayıp alt kümeye düşen Giresunspor başkanlığını Mehmet Bulut'un alması kamuoyunda gündem olmuş ve genel seçimlere katkısı da olmuştur (K.66).

1994 yerel seçimlerinde değişik adaylar üzerinde çalışılmış olsa bile geçen iki seçimin aksine gençliğinden itibaren Milli Görüş hareketinin içerisinde yetişen öğretmen İdris Günaydın aday gösterilmiştir. Bütün Türkiye'de olduğu gibi Giresun özelinde de yerel seçimlere özel önem verilmiş ancak seçim sonuçlarında 14.597 oy alınarak diğer illerdeki seçimi kazanma başarısı Giresun'da sağlanamamıştır. Giresun Belediye Başkanlığı seçimlerinde Türkiye genelinde alınan %19.1'in 4 puan gerisinde kalınarak çokta başarılı bir seçim sonucu alınamamıştır. 1994 yerel seçimlerinde Giresun ilinde iki Belediye Başkanlığı kazanılmıştır. Bunlardan birisi Alucra ilçesine bağlı bir belde iken 1990 yılında ilçe olan Çamoluk Belediye Başkanlığı, diğeri ise Keşap ilçesi Karabulduk Belde Belediye Başkanlığıdır. Çamoluk ilçesinde Belediye Başkanı Mehmet Ali Sürücü, Karabulduk Beldesi'nde ise

imam olarak çalışan Lütfi Aydın Belediye Başkanı olmuştur (K.66). Çamoluk ilçesinin merkeze olan uzaklığı nedeniyle üzerinde çok çalışma yapılmamış ancak küçük bir yerleşim yeri olan Keşap ilçesi Karabulduk Belediyesi'ne bütün Giresun aynı veya nakdi yardımda bulunarak Giresun ölçeğinde bir prototip oluşturmaya çalışılmıştır (K.57).

1995 Milletvekilliği Genel Seçimleri ve İktidar Yürüyüşü

1980 sonrası yapılan ilk genel seçimlere Milli Güvenlik Konseyi kararıyla katılmayan Refah Partisi'nin ilk milletvekilliği tecrübesi, 1987 genel seçimleri olmuştur. Bu seçimlere Giresun'da 1. sıra milletvekili aday olarak giren Milli Selamet Partisi ve Refah Partisi'nde il başkanlığı da yapmış Ahmet Çıtlakoğlu katılmıştır. 1987 genel seçimlerinde Türkiye genelinde %7.1 oy oranına karşı Giresun'da bu oran %14.3 oy almasına rağmen milletvekili çıkarılamamıştır. 1991 genel seçimlerine gelindiğinde 1989 yerel seçimlerinde Giresun Belediye başkan aday olarak seçimlere girip belli bir isim yapmış olan Mehmet Bulut, Türkiye'deki etkin baskı kurumlarının teşvik ve zorlaması ile kurulan ittifakın genel seçimlerde 1. sıra milletvekili aday olarak girmiş, %16.3 oranında oy almasına rağmen milletvekili seçilememiştir. Milletvekili seçilememesine rağmen zenginliğini seçim çalışmalarında kullanılması dolayısıyla Türkiye oy ortalamasının %7'lik bir fark yaratmıştır.

1995 erken genel seçimleri geldiğinde zaten Türkiye genelinde yerel iktidarın yaptığı başarılı çalışmalar neticesinde yaklaşan milletvekilliği genel seçimlerine aday başvurusu bir hayli fazla olmuştur. Siyasi ortamı iyi tahlil eden Giresun Keşap nüfusuna kayıtlı Turan Alçelik, seçim sürecinden 2-3 ay önce Giresun'a gelerek Şanlıurfa Tıp Fakültesinde Yrd. Doç. Dr. kadrosunda tıp doktoru olarak çalışan ve yerel televizyonda seri bazı sağlık programları yaparak kendisini tanıtmıştır. O, bu çalışma ve genel merkezin teveccühü ile seçimlerde Giresun 1. sıra milletvekili aday olarak gösterilmiştir. Giresun'da Türkiye geneli oy oranıyla paralel bir sonuç alınarak Milli Görüş, 25 yılın sonunda TBMM'de bir milletvekili ile temsil edilmeye başlamıştır. Milletvekili seçilen Turan Alçelik, Giresun tabanında sevilmesine rağmen teşkilatlarda daha önce görev almadığından parti teşkilatlarıyla tam olarak senkronize olamamıştır. Her şeye rağmen Alçelik, Giresun'daki tanınırlığı bir sonraki dönem tekrar milletvekili genel seçimlerinde aday gösterilmesini sağlamış ve ikinci kez vekil seçilmiştir (K.60). Bu seçimlerde Türkiye genelinde geniş tabana ulaşmak için yapılan açılım, Giresun'da da kendisini göstermiş, Milli Nizam Partisi'nden beri davanın içerisinde olan sakallı, cübbeli kişilerin seçim çalışmalarında vitrine sürülmemesine gayret gösterilmiştir. Giresun'da seçim çalışmalarına giden bir grup tarafından çalışmalara gitme teklifi yapılan eski adanmışlardan bir parti sempaticisi gibi çocuklar gibi sevinmiş, sevinç gözyaşlarına engel olamamış, ancak bu durum çok fazla sürmemiş, eski dava adamlarının gönüllerinin kırılmasına sebep olmuştur (K.70).

Tablo 2: Refah Partisi'nin Genel ve Yerel Seçimlerde Aldığı Türkiye-Giresun Oy Oranları (YSK).

Yıl	Türkiye Oranı	Giresun Oranı	Giresun Belediye Başkanlığı Oranı
1984 Yerel Seçimleri	%4.4	%5.5 (İl Genel Meclisi)	%2.8
1987 Genel Seçimleri	%7.1	%14.3	
1989 Yerel Seçimleri	%9.8	%12.8 (İl Genel Meclisi)	%10.6
1991 Genel Seçimleri	%9.6	%16.3	
1994 Yerel Seçimleri	%19.1	%17.8 (İl Genel Meclisi)	%15.1
1995 Genel Seçimleri	%21.3	%21.2	

Giresun'da Milli Gençlik Vakfı Çalışmaları

Milli Gençlik Vakfı, 1975 yılında Necmettin Erbakan tarafından “Milli manevi değerlerine bağlı bir gençlik yetiştirmek” amacıyla kurulmuştur. 1980 askeri darbesi öncesi gençlik yapılanması genellikle Akıncılar Derneği ve Milli Türk Talebe Birliği gibi sivil toplum kuruluşları tarafından deruhte edildiğinden, Milli Gençlik Vakfı sadece Ankara’da bir öğrenci yurdu dışında fark edilebilir bir etkinlik gösterememiştir. Zaman içinde Akıncılar Derneği ile aralarında mesafe koyan Milli Görüş Hareketi, 1980 darbesi sonrası kapatılan bu yapının yerine İskenderpaşa cemaati merkezli Hakyol Vakfı ve Milli Gençlik Vakfı birlikte çalışma içerisine girmişlerdir. Bu sefer önceki tecrübenin yaşanmaması için doğrudan parti ile ilişkili ve bizzat Necmettin Erbakan tarafından çizilen vizyon istikametinde çalışmalar yapan MGV ile çalışmalar başlamıştır. 1980 öncesi kendilerine yakın sivil toplum örgütleri yoluyla zaten bu sivil toplum örgütlerinde görev alabilecek yönetici kadrosu yetişmiştir.

1980’lerin sonuna kadar her iki vakıfla çalışmalar devam ederken parti ile cemaat arasında oluşan ihtilaflar dolayısıyla (Baykal-Çaha, 2020, 156) 1990 tarihinden itibaren partinin gençlik ve fikri plan çalışmaları sadece Milli Gençlik Vakfı marifetiyle yapılmaya başlamıştır. Giresun’da Hak-Yol Vakfı teşkilatlanmadığından Ankara merkezdeki ayrışmanın etkileri Giresun’da çok hissedilmemiştir (K.71). Ancak cemaatin partileşme düşüncesinin bir sonucu olarak zamanın cemaat reisi Esat Coşan, Giresun’da da nabız yoklamak için bir konferans vermiş ancak Türkiye genelinde teveccüh Necmettin Erbakan’dan yana olduğundan bu kararları icraata geçirememişlerdir. Necmettin Erbakan, vakıfla bizzat ilgilenmiş, özellikle üniversite öğrencileri olmak üzere gençlik Milli Gençlik Vakfı tarafından Balgat’ta bulunan sosyal tesislerde kendi katılımıyla Milli Görüş’ün felsefesi gelenlere tanıtılmıştır. Toplumsal dönüşümün merkezi olarak görülen Milli Gençlik Vakfı, katılımcılardan cihat ruhuyla davanın anlatılmasını istemiştir. Vakıf toplantılarında parti dilinden daha açık ve yalın bir İslami dil kullanılarak Milli Görüş ideolojisini benimseyen bir gençlik yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Vakıf, parti programlarında kullanılan söylemin dışında ideolojik İslami bir dilin kullanıldığı alanlar olmuştur. Bütün örgün eğitim kurumlarının en ince damarlarına kadar örgütlenen vakıf, bu gençlerin ideolojik kimlik inşasını oluşturmada önemli misyon üstlenmiştir. 1980 öncesi oluşan İslami kadroların memur olanlarının toplandığı mekânlar olarak MGV yöneticileri, illerin parti çalışmalarında yöneticilerinin en yakın çalışma arkadaşları olmuşlardır. Bu kadroların hayatla kuvvetli bağları olmadıklarından terk

edemeyecekleri işi, makam ve mevkileri yoktur. Adanmışlık üzerinde hareket ettiklerinden hem bir siyasal hareket ve ideal, hem de dini tatmin aracı olarak vakitlerinin çoğunu buralarda geçirmişlerdir. Yetişen bu kadrolar sadece Milli Görüş partilerinin değil, 2002 sonra uzun süre iktidarda olan Adalet ve Kalkınma Partisi'nin de karar verici beyin takımını oluşturmuştur.

Milli Gençlik Vakfı, toplumda geniş bir meşruiyet alanı oluşturmak için bir yandan ideolojik kadro yetiştirme idealinin yanında diğer bazı kitlesel çalışmalara da girmiştir. Milli Gençlik Vakfı, Şevki Yılmaz, Hasan Hüseyin Ceylan, Abdurrahman Dilipak ve Emine Şenlikoğlu gibi Türkiye kamuoyunda dönemin popüler kişilerinin konuşmacı olarak katıldığı geniş katılımlı konferanslar tertip edilmiştir. Ayrıca tertip ettiği programlarla, ekonomik durumları zayıf olan aile çocukları için sünnet şölenleri, toplumda ihtiyaç sahiplerine yardım faaliyetleri, özellikle üniversite öğrencilerinin hemen her birimde çıkardıkları dergi/bültenler marifetiyle gündemde kalma ve konuşulma konusunda başarılı olmuşlardır. Özellikle bütün dünya İslami hareket liderlerinin katılımlarıyla Türkiye'nin her tarafından adanmışların katılımlarıyla stat ve büyük alanlarda yılda bir kez yapılan "29 Mayıs Fetih Mitingleri" insanları daha çok motive edilmişlerdir. Sonuç olarak Milli Gençlik Vakfı kadroları, lider ile güçlü bağ kurmak, İslami gençliğin yetişmesi, İslami birikimin harekete geçirilmesi dolayısıyla Refah hareketine itici güç olmuştur (Maviş: 137-151).

Giresun'da Milli Gençlik Vakfı 1980'li yılların sonunda ancak yapılanmaya gidebilmiştir. Milli Gençlik Vakfı Başkanı Nevzat Laleli tarafından Giresun'da başkan görevlendirilmesi yapılmasına rağmen teşkilatlanamamış, en son merkez camilerin birinde imamlık görevi yapan Yunus Sarıgül başkanlığa getirilmiştir. Süratle inşaat halinde bir bina kiralanarak 45 gün içerisinde hazır hale getirilmiş ve 55 öğrenci ile vakıf çalışmalarına başlanılmıştır. Giresun'da yapılan bu yükseköğrenim öğrenci yurdu yerlerinin değişmesine rağmen 28 Şubat sürecine kadar değişik adreslerde aktif bir şekilde devam etmiştir. Zamanın valisi Sami Oytun'un uyguladığı *mobbing* yüzünden bizzat takibi sonucu, teşkilatta çalışmaya başlamasından sonra Yunus Sarıgül başkanlığı bırakmak zorunda kalmıştır (K.70). Bu dönemde başta yurttan kalan öğrenciler olmak üzere diğer üniversite öğrencileri için yurt gezileri düzenlenmiştir. Özellikle 1994 yerel seçimlerinde kazanılan belediyenin bulunduğu şehirler ziyaret edilerek oralardaki Milli Görüş belediyeçiliği öğrencilere yerinde gösterilmiş ve muhtemel milli görüş iktidarında devlette ne gibi değişikliklerin olabileceği konusunda öğrencilere vizyon çizilmeye çalışılmıştır. Vakıf tarafından diğer büyük illere yapılan gezilerde mutlaka Ankara'ya uğranılıp Milli Görüş lideri Necmettin Erbakan tarafından gruplar halinde öğrencilere "Adil Düzen" konferansı bizzat veriliyor ve ikamet yerlerine vardıklarında çalışmalarını bu şuurla yapmaları isteniyordu (K.61).

Milli Görüş Hareketine Katkı Sağlayan Diğer Sivil Çalışmalar

1980 darbesi sonrası Milli Türk Talebe Birliği ve Akıncılar Derneği darbeciler tarafından kapatılınca Milli Görüşçü zihniyete sahip insanları bir arada tutmak için bazı çalışmalar yapılmıştır. Giresun'da gençlik faaliyetleri konusunda 1980 sonrasında ilk nüve Trabzon merkezli 1983'te kurulan Yavuz Selim Vakfı'nın teşkilatlanması ile başlamıştır. Vakfın çalışmaları önce lokal bir çalışma olarak başlayıp daha sonra erkek öğrenci yurdu olarak devam etmiştir. Özellikle okuma salonu olarak faaliyet gösteren vakıf ofisine hem lise hem de üniversite öğrencileri tevaccüh göstermiş, okunan kitaplar *Tebliğler*

dergisinde yayımlanan eserler olmasına rağmen hassas süreçte bu çalışmalar sürekli gözetim altında bulundurulmuştur. Yavuz Selim Vakfı'na ait yurt 28 Şubat sürecinde irtica ile mücadele komisyonu ile sorumluları tarafından sürekli taciz edilmiş ve 1998 yılında Giresun'daki faaliyetlerine ara vermek zorunda kalmıştır (K.64). Giresun merkezde öğrencilerin rahatça gelip gidecekleri bir kitap-kafe türü bir mekân açılarak eğitim ve kültürel faaliyetleri ile İmam Hatip Lisesi öğrencileri merkezde olmak şartıyla diğer öğrencilere hizmet edilmiştir. Hak-Yol Vakfı'nın Giresun'da teşkilatı olmadığından Milli Gençlik Vakfı teşkilatlanıncaya kadar Yavuz Selim Vakfı bu boşluğu doldurmuştur.

Aynı yıllarda Giresun merkezinde açılan “*Salon Sohbet*” ismiyle bilinen mekândan da bahsetmek gerekmektedir. Başta imam hatip öğrencileri olmak üzere diğer muhafazakâr aile çocukları ve kendisini dindar olarak nitelendiren sivil halk, açılan bu mekâna teveccüh göstermiştir. Bu mekân, ekonomik kaygılarla değil, gençlerin rahatça girip çıkabildikleri, bazı sosyal ihtiyaçlarının giderildiği, her evde televizyon olmadığından bazı film ve dini sohbetlerin gösterildiği video izletme hizmetleri vermiştir. Küçük gruplar halinde kitap okumaları ve tartışmalarının yapılması, köylerden gelen öğrencilerin sosyalleşmesine de katkı sağlaması açısından önem arz etmektedir. Özellikle ramazan geceleri sahur vakitlerine kadar buraya katılan öğrenciler, bazı öğretmenlerin ve sivil halkın katılımı ile yapılan söyleşiler akılda kalan aktivitelerdendi. Milli Gençlik Vakfı'nın Giresun'da teşekkülünden sonra çalışmalar daha çok vakfa taşındığı için 1980'lerin sonlarında bu salon kapatılmıştır (K.52).

Harekete katkıda bulunan oluşumlardan birisi de bizzat Necmettin Erbakan'ın talimatlarıyla kurulan Öğretmenler Vakıflarıdır. 1991'de Giresun'da da kurulan bu vakıf şubesi, aynı zamanda memur sendikacılığının yapılandırıldığı yerler olarak biliniyordu. Bu vakıf, kültürel alanda bilgi yarışmaları, haftalık sohbetler, özellikle ramazan ayı iftar sonrası buluşma mekânları olarak hizmet vermiştir (K.64). Kitlese bazda konferanslar ve kültürel faaliyetlerle katkıda bulunan öğretmenler vakfı yöneticileri ve üyeleri, gruplar halinde Ankara'ya Adil Düzen projesini dinleyip illerinde anlatmak için çalışmalar yapıyordu (K.54).

Giresun'da yapılan diğer bir çalışma da Avrupa Milli Görüş yapılanmasının başlatmış olduğu hac organizasyonlarıdır. Türkiye'de bu organizasyona, hem hac kotasına takılmadığından illerde hac ibadeti için gidecek hacılara hizmet edip ekonomik olarak güçlenmek, hem de katılımcıların Milli Görüş hareketiyle tanıştırılıp davanın anlatıldığı bir iç eğitim olarak bakılmıştır (Aktürk-Turhan, 2017, 389). Bu bağlamda Giresun ilinden de bu konuda çalışmalar yapılmış ve başarılı da olunmuştur (K.71).

Giresun özelinde yapılan diğer bir oluşum da, başta memurlar olmak üzere haftalık tefsir sohbetleridir. Milli Görüş hareketi ile organik bağı olmamasına rağmen 1980 öncesi Kur'an meali okumaları ile başlayıp daha sonra sadece mealin Kur'an-ı anlamada yetersiz kalacağı düşünüldüğünden bu birliktelikler tefsir halkaları şekline dönüşmüştür. Bu manada Giresun'da yapılan çalışmalara aslen Çankırlı olup Giresun'da doktor olarak çalışan, 2008 yılında psikolojik sorunları olan bir hastası tarafından öldürülen Dr. Ali Menekşe'nin öncülük ettiğini belirtmek gerekir. Muhafazakâr kesimde doktorun böyle bir işe öncülük etmesi, Giresun'da heyecan yaratmış ve onar kişiden az olmamak üzere 3-4 tefsir grubun oluşmasını sağlamıştır. Milli Görüş çalışmalarının gençlik koluna katkısı olan kişilerden birisi de Milli Görüş'e 1979 senesi intisap eden demir tüccarı mühendis Ahmet Karayel'in orta öğretim ve üniversite gençlerine yönelik yaptığı kitap dağıtma projesini de sayabiliriz. Çok cüzi

bedelle çoğu kez ücretsiz olarak alıp dağıttığı dini ve kültürel içerikli kitapların gençlere katkısı olduğunu söylemeliyiz (K.73).

1983'ten sonra Necmettin Erbakan il başkanları toplantılarında sivil toplum örgütlerinin toplumdaki ağırlığını hissetmiş olacak ki sadece kendilerine yakın sivil toplumlara değil kendi söylemi ile "Kanarya Sevenler Derneği" bile olsa mutlaka üye olunmasını, mümkünse yönetime girme değilse üye olarak mutlaka bulunulmasını söylemiştir (K.60). Bu bağlamda Milli Görüş lideri Necmettin Erbakan tarafından desteklenen memur sendikası olan Eğitimciler Birliği Sendikası, Giresun'da 1995 yılından itibaren yasal bir dayanağı olmamasına rağmen kurularak teşkilatlanmaya başlamıştır. Türkiye genelinde olduğu gibi Giresun'da da daha çok ideolojik açıdan sol cemahta konumlandırılan sendikal süreç, gereği kadar sayısal çoğunluğa ulaşamamış olsa da Milli Görüş hareketinin dinamiklerden birisi olarak tarihe geçmiştir (K.57).

İktidar Yılında Giresun Çalışmaları, Refah Partisi'nin 28 Şubat Süreci ve İktidardan Uzaklaştırılması

Necmettin Erbakan başbakan oluşundan sonra yaptığı iki temel ziyaret, müesses nizam tarafından tepki ile karşılanmıştır. Bu tarihe kadar iktidara gelen hükümet başkanları ilk ziyaretlerini Batılı ittifaklara mesaj olması için genelde Batılı bir ülkeye yaparlarken Erbakan, gezilerinin ilkini Asya'ya (İran, Pakistan, Malezya, Singapur ve Endonezya), ikincisini de Afrika'ya (Mısır, Libya Nijerya) düzenlemiş olması ile gelecekte yönünün nereye olacağı mesajını da vermiştir. Bu ziyaretler neticesinde paniğe kapılan batılı basın, Refahyol hükümetinin Türkiye'yi Batı blokundan uzaklaştırma ihtimaline karşı uyanık olunması konusunda yayınlar yapmaya başlamışlardır. Bu gezilerden sonra başbakanın yaptığı açıklamalara birtakım dâhili provokasyonlar da eklenince hükümetin işi daha da zora girmiştir (Erdoğan, 2006, 165). Müesses nizam, bir taraftan irtica söylemleri, diğer yandan Türk siyasi hayatında "Susurluk Olayı" şeklinde dile getirilen siyaset-mafya-aşiret üçgeninde ortaya çıkan kirli ilişkilerin odağında bulunan Doğru Yol Partisi'nin üzerine gerektiği kadar gidilemediği iddiası ile hükümeti hedef noktasına yerleştirmiştir. Bu olumsuzlukların üzerine televizyonlarda sürekli hale getirilen uydurma irtica paranoyaları, parti içerisindeki bazı sivri isimlerin radikal konuşmaları ve en son Necmettin Erbakan'ın bağlamından koparılmış "Adil düzen geleceği, ancak esas tartışılması gerekenin bu gelişin kanlı mı kansız mı olacağı" söylemi ortamı daha da gerginleştirmiştir. Necmettin Erbakan'ın Başbakanlık konutunda tarikat liderlerine verdiği iftar yemeği, Taksim ve Çankaya'ya cami yapılacağı söylemi, karayolu ile hac gibi açıklamaları ve Sincan Belediye Başkanlığı'nın düzenlediği Kudüs Gecesi siyasi tansiyonun yükselmesine sebep olmuştur(Coşkun-Yanar, 2020.).

Ülke genelinde iktidarın büyük ortağı Refah Partisi ile doğrudan alakası olmamasına rağmen Susurluk kazası olarak meşhur olmuş emniyet-mafya-siyaset üçgeninin açıklığa kavuşması için bir kampanya başlatılmıştır. Bu çalışma daha sonra bütün Türkiye'de bir sivil toplum hareketi olarak 1 Şubat 1997 saat 21.00 başlatılan "Sürekli Aydınlık İçin Bir Dakikalık Karanlık" eylemi, sivil toplum, sanatçı ve aydınların destekleri ve medyanın etkisi ile Türkiye gündemine oturmuştur. Bu eylem Giresun'da da akis bulmuş ve evlerin ışıkları her akşam aynı saatte söndürülerek oluşturulan muhalefete destek verilmiştir.

Medya, iktidarların yaptıkları ve yapamadıkları konularda halkın bilgi edinmesi ve yönetime katılması konusunda en etkin araçların başında gelmektedir. Ne yazık ki görsel veya yazılı medya sahiplerinin ideolojik yaklaşımları, reklam ve ekonomik iletişimleri nedeniyle bağımsız oldukları da iddia edilemez. Bu bağlamda kendisini dördüncü kuvvet olarak konumlandıran ve resmi ideoloji ve demokrasinin bekçisi rolü üstlenen medya, gidişata ayar verme adına algı oluşumunda inisiyatif alma zorunda hissetmiş ve 28 Şubat sürecinde Refahiyol hükümeti aleyhine yayın yapmaya başlamışlardır. Türkiye genelinde oluşturulan bu algı operasyonuna Giresun özelindeki basın açısından bakıldığında destek vermeye çalışılmış olsa da Giresun gündemini yönlendirecek bir etki yaptığını söylemek kolay değildir.

Refahiyol hükümetine karşı oluşturulmaya çalışılan aleyhte algı operasyonuna Türkiye'nin köklü sivil toplum örgütlerinden Türk-İş başkanı Rıdvan Budak ile Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu başkanı Derviş Günday da dahil olmuşlar, 28 Şubat sürecinden bir ay sonra 17 Mart 1997 tarihinde yayınladıkları deklarasyon ile seçilmiş hükümete karşı ilk sivil toplum hareketini başlatmışlardır. Daha sonra bunlara Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği (TÜSİAD), Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) ve Türkiye İşverenler Konfederasyonu (TİSK) da katılarak Mayıs 1997 tarihinde ortak bildiri yayınlamaları bu sosyal baskı gruplarına destek vermişlerdir (Andaç, 2006: 121). Bu oluşum, parlamentonun Türk halkının beklentilerine karşılık veremediği ve Refahiyol Hükümeti yerine çözüm hükümeti kurulması gerektiğini savunmuşlardır (Hongur, 2006: 121). Ekonomik olarak herhangi bir kriz ortamı olmamasına rağmen yatırımların durma noktasına geldiği gibi soyut söylemlerle medya-sivil toplum örgütleri olarak algı oluşturma yolunda müesses nizamın önünü açmışlardır. Adı geçen bu sivil toplum örgütlerinin sadece Odalar ve Borsalar Birliği'nin (TOBB) Giresun'da teşekkülünün olması diğerlerinin olmaması nedeniyle bu baskı grubu Giresun'da özel bir çalışma yapamamıştır.

Milli Görüş hareketi, kuruluşundan itibaren asker, yargı ve seküler kesimlerce mercek altına alınmıştır. İçerde ve dışarda ülkeye karşı muhtemel saldırılarda ülkeyi savunma görevi bulunan Türk Silahlı Kuvvetleri, kurulan hükümeti ilk altı ay izleyerek 26 Aralık 1996'da yaptığı toplantıda ilk defa memnuniyetsizliklerini açıklayıp kurgu irtica algısına karşı "*Batı Çalışma Grubu*" oluşturmuştur. Türk Silahlı Kuvvetleri, Milli Güvenlik Kurulu platformunu kullanarak Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in de desteği ile hükümete politika empoze etmeye çalışmışlardır. Türkiye-İsrail Askeri Eğitim Anlaşmasını hükümete imzalatmışlar, irtica ile mücadelede takibe devam ettikleri imasını her platformda dile getirmişlerdir. Nihayet hükümete açık muhtıra niteliğindeki 28 Şubat 1997 Milli Güvenlik Kurulu bildiriyle asıl amaçları ortaya çıkmıştır. Bunlar, hareketin lideri Necmettin Erbakan'ın başkanlığında kurulan hükümete tepkilerini daha da yoğunlaştırarak laik devleti yıkmaya karşı iç tehdit olarak algılamışlardır. Bu dönemde ordu daha etkin bir hale gelerek 28 Şubat 1997 tarihli Milli Güvenlik Kurulu'nda 18 maddelik bir uyarı metni sunmuşlar ve hükümetten bu maddeleri ivedilikle uygulanmasını istemişlerdir. Ne acı bir tecellidir ki, askerlerin bu taleplerinin hiçbirinde askerlik mesleği ile ilgili bir atıfta bulunulmayarak sadece istekleri, kendilerini daha dindar saydıkları kesimlerin ekonomi, siyaset ve eğitim sahalarında kısıtlamaya yönelik olmasıdır. İrtica ile mücadele merkezli gelişme ile iyice köşeye sıkışan Refah Partisi, 21 Mayıs 1997 tarihinde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı tarafından "*Laiklik karşıtı eylemin odağı*" haline geldiği iddiası ile kapatma davasıyla köşeye sıkıştırılmıştır. Doğru Yol Partisi ile yapılan protokol gereği Erbakan'ın Başbakanlığı Tansu Çiller'e devretmek maksadıyla 18 Haziran 1997 tarihinde istifa etmesi, müesses nizama Refahiyol

hükümetini iktidardan uzaklaştırmak için şekli bir gerekçe sayılmıştır. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, hükümeti kurma görevini Mesut Yılmaz'a vererek Türkiye'de muhafazakâr insanlar için mücadelenin fitilini ateşlemiştir. Eğitim sisteminde yapılan kesintisiz eğitim uygulaması ile Giresun'da da İmam Hatip Liseleri başta olmak üzere meslek liselerinin önü kesilmiştir.

Sonuç ve Değerlendirme

Milli Görüş hareketi, 1969 yılında girdiği siyasi arenada her geçen gün oylarını artırarak gün geçtikçe güçlenmiştir. Giresun ölçeğinde de 1980 darbesi sonucu oluşan siyasal atmosferde Refah Partisi adıyla siyasi hayatına devam etmiştir. 1980 Askeri Darbesi sonucu oluşan siyasal atmosferde daha önce Milli Selamet Partisi'nden İzmir milletvekili adaylığı olan Turgut Özal'ın parti kurması yeni kurulan Refah Partisi'nin kurumsallaşmasında bazı sorunlar yaşanmasına sebep olmuştur. Bu olumsuzluğa rağmen hareketin lideri Necmettin Erbakan'ın siyasi tecrübe ve karizması ile Turgut Özal'a karşı kullandığı ötekileştirici dil, 1980 öncesi Milli Görüş kadrolarının çoğunu etrafında toplanmasına sebep olmuştur. Verilen mücadele sonucu 1989 yılı yerel seçimlerinde bazı şehirler ve ardından 1994 yılında Ankara ve İstanbul'un da içerisinde bulunduğu büyükşehir belediye başkanlıkları kazanılmıştır. Bu belediyelerin yaptığı halka yönelik hizmetler, Refah Partisi'ni genel bazda da iktidara taşımıştır. Her ne kadar bu belediye seçimlerinde Giresun'da gözle görülür bir başarı sağlanamamış olsa bile genel hava Giresun'u da etkilemiştir. Bu seçimlerde Giresun'da belediye ve milletvekili adaylığı gösterilen siyasinin yıpranmamış zenginlerinden olan Mehmet Bulut'un adaylığı ile Türkiye genelinden daha fazla oy alınmasını sağlamıştır. Belediyelerde halka sunulan hizmetlerle, Adil Düzen, Yeniden Büyük Türkiye gibi sloganlar halk arasında taban bulmuş ve Anadolu sermayesinin zaman içerisinde büyümesine sebep olmuştur. 1996-1997 yıllarında iktidara gelen Refah Partisi, Giresun'a özel bir yatırım yaptığı söylenemese de Türkiye genelindeki ekonomik refah yerelde de hissedilmiştir. Milli Görüş hareketi bütününde değerlendirildiğinde; kendilerini daha muhafazakâr ve dindar sayanlar siyaset alanına girmişler ve taşrada yaşayan insanlar siyasetle tanıştırmışlardır. Milli Görüş hareketi kendisine "Siyasal İslam" tanımlaması yapmamasına rağmen Batı oryantalizminin yakıştırmaması olan bu söylem, salt olarak İslam'ın yeterli bir tanım olmasına rağmen değişik tanımlamalarla suçlaması aynı zamanda Müslümanların ötekileştirilmesine sebep olmuştur.

Bu ötekileştirme ve dışlanmaya rağmen 28 Şubat Postmodern Darbesi'nin Giresun'a yansıması diğer illerdeki kadar kendisini ağır hissettirmemiş, mülki amirlerin inisiyatifi ile okullarda çalışan öğretmenler başta olmak üzere diğer devlet dairelerinde de kılık-kıyafet bağlamında bazı mağduriyetler yaşanmış olsa da kılık-kıyafeti sebebiyle yasal yollar kullanılarak memuriyetten uzaklaştırılan kadın memur olmamıştır. Eğitimde yapılan değişikliklerden dolayı İmam Hatip Liseleri başta olmak üzere uygulanan katsayı uygulaması nedeniyle mağduriyetler yaşanmış, partiye yakın sivil toplum kuruluşlarında bir durağanlığa ve yöneticilerinin takibe uğramasına sebep olmuştur. 28 Şubat 1997 Postmodern darbesiyle güçlü bir direnişle karşılaşan hareket, bu darbenin sonucunda Türkiye genelinde olduğu gibi Giresun'da da ikiye bölünerek her ne kadar Necmettin Erbakan kabul etmese de Milli Görüş'te yetişen kadrolar iktidara gelmişlerdir.

Çıkar Çatışması Beyanı

“1980 Darbesinden 28 Şubat Postmodern Darbe Sürecine Giresun’da Milli Görüş Hareketi: Refah Partisi” başlıklı makalemiz ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur.

Kaynakça

- Aktürk, H., Turhan, F. (2017). İslam Birliğine Giden Yolda Hac İbadeti: Milli Görüş ve Hac, *Turkish Studies*, 12 (8), 378-392.
- Andaç, H. (2006). 28 Şubat Sürecinde Ordu, Medya ve Siyasal İktidar Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Arslan, A., Yürüşen, M. (1996). “İslam, Adalet ve Refah Partisi Üzerine”, *Liberal Düşünce Dergisi*, 1 (3), 4-12.
- Baykal, Ö., Çaha, Ö. (2020). Milli Görüş Hareketi ve Sivil Toplum, *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 17 (60), 138-163.
- Bayramoğlu, A. (2007). 28 Şubat Bir Müdahalenin Güncesi, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bulaç, A. (2009). Göçün ve Kentin Siyaseti (MNP’den SP’ye Milli Görüş Partileri), İstanbul: Çıra Yayınları.
- Çağlar, İ. (2016). Tevarüs Etmemiş Gelenek: Süleymanlık, *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 2 (2), 1-10.
- Çavdar, T. (1995). Türkiye’nin Demokrasi Tarihi, Ankara: İmge Yayınevi.
- Çelebi, B. M. (2019). Sosyal Bölünmeler Sonucu Ortaya Çıkan Siyasal Partilerin ve Milli Görüş Hareketi: MSP VE RP Örneği, *İktisadi ve İdari Yaklaşımlar Dergisi*, 1 (1), 34-53.
- Coşkun, C., Yanar, E. (2020). Milli Görüş ve Adalet ve Kalkınma Partisi: Süreklilik ve Kopuşlar, *Akademik İzdüşüm Dergisi*, 5 (2), 266-280.
- Dağı, İ. D. (1998). Kimlik Söylem ve Siyaset, Ankara: İmge Kitapevi.
- Erbakan, N. (2002). Türkiye ve Ekonomi, İstanbul: Milli Gazete Yayınları.
- Erbakan, N. (2014). “MSP İkinci Büyük Kongresi Konuşması”, (ed. Tacettin Çetinkaya), Prof. Dr. Necmettin Erbakan Külliyesi, Ankara: MGV Yayınları.
- Erdoğan, M. (2006). 28 Şubat Darbesi (ed. Birey Yayıncılık). 28 Şubat Postmodern Bir Darbenin Sosyal ve Siyasal Analizi”, İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Erkilet, A. (2017). Orta Doğu’da Modernleşme ve İslami Hareket, İstanbul: Büyüyenay Yayınları.

Gündoğan, M. (2022). "Erbakan Hoca ve Adil Düzen", Necmettin Erbakan (ed. Kemal Şamlıoğlu), İstanbul: Yeni Devir Matbaacılık ve Gazetecilik A.Ş.

John, W. C. (2014). Araştırma Deseni Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımlar, (trc. Selçuk Beşir Demir), Ankara: Eğiten Kitap.

Kara, İ. (2016). Cumhuriyet Türkiye'sinde Bir mesele Olarak İslam 2. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Turan, A. (1998). Said-i Nursî ve Nurculuk, Ondokuzmayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 10 (10),15-24.

Özdalga, E. (2015). İslamcılığın Türkiye Seyri Sosyolojik Bir Perspektif. İstanbul: İletişim Yayınları.

Özdemir, H. (2015). 28 Şubat Süreci Arifesinde ve Ertesinde İki Milli Görüş Partisi: Refah Partisi-Fazilet Partisi (Karşılaştırmalı Bir Analiz), Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 20 (2), 165-193.

Yavuz, M. H. (2005). Milli Görüş Hareketi: Muhalif ve Modernist Gelenek, (ed. Bora T, Gültekingil M.), Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce İslamcılık, 6. Cilt, İstanbul: İletişim Yayınları.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2011). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Seçkin Yayınları.

Yıldırım, E. (1999). İktidar Mücadelesi ve Din, İstanbul: Bilge Yayıncılık.

Yılmaz, A. (2021). 1980 Öncesi Giresun'da Milli Görüş Hareketinin Panoraması, Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, 13 (23), 322-341.

Yılmaz, S. (2016). Milli Görüş Hareketi: Toplumsal Hareketlerde Çerçeve Değişimi Etkisi, İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, 5 (4), 1164-1185.

YSK. (tarih yok). 1983-2007 yılları arasında yapılan Milletvekilleri genel seçimleri. 07.04.2022 tarihinde <https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Milletvekili/1983-2007/Giresun.pdf> adresinden alındı.

YSK. (tarih yok). 1984-1994 yılları arasında yapılan Mahalli genel seçimleri. 07.04.2022 tarihinde <https://www.ysk.gov.tr/tr/mahalli-idareler-genel-secimleri-arsivi/2650> adresinden alındı.

24 Aralık 1995 Refah Partisi Seçim Beyannamesi (Özet). 07.04.2022 tarihinde <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/763> adresinden alındı.

Extended Abstract

With the transition to a multi-party system in Turkey, many parties entered into the Turkish political arena. The removal of certain restrictions imposed, particularly in the religious field, made it easier for those, who considered themselves more conservative, to come together and establish their own parties. Necmettin Erbakan, a mechanical engineer who grew up in the Iskenderpasa community, decided to enter politics with the Justice

Party, and upon rejection of his application to join, he entered the Grand National Assembly of Turkey as an independent deputy from Konya. Soon after, he founded the National Order Party with a few of his colleagues. However, the party was closed shortly after its establishment, so the same group of politicians went on to establish the National Salvation Party and came up with the slogan of National Vision, quickly winning the favor of the public. The government partnership of the National Vision, which began in 1974, continued intermittently until the coup of September 12, 1980. Following the military coup of September 12, 1980, Erbakan, along with many other party officials, was banned from politics. During the rule of the military government between the years of 1980 and 1983, commercial activities organized under different names and meetings led by party administrators were carried on as if regular civilian political life had never been disrupted by the coup, in order to keep the sympathizers of National Vision united and interested. As the organization was known to have been established for a specific cause rather than political objectives, a new group of people founded the Welfare Party, since most of the politicians from the former group were still banned from politics during the restructuring period. The party was unable to participate in the first general elections after the National Security Committee vetoed its founding leader, Ali Turkmen. As the Welfare Party could not enter the elections, most of its supporters voted for the Motherland Party led by Turgut Ozal, who had previously been the National Salvation Party's Izmir candidate for the parliament. The Welfare Party participated in all electoral districts in the 1984 local elections to consolidate the electorate they had before 1980 and to disconnect their sympathizers from the Motherland Party. In the 1984 elections, taking into consideration the National Security Council's sensitivities, the party nominated a retired army officer in Giresun, but was not able to achieve the success it expected.

Necmettin Erbakan was appointed as the party leader after his political ban was lifted in 1987, and he led the party to a rise in popularity with the motto of Fair Order. Even though the Welfare Party was unable to pass the national electoral threshold in the first general elections, the party's mayoral candidates won in many municipalities including cities such as Konya, Sivas, Van, Sanliurfa and Kahramanmaras in the 1989 local elections, which saw great dedication from the party with a cause. The success in the local elections were the start of the party's inevitable rise. In these elections, the party's candidate for Giresun was Mehmet Bulut, who was well-known by the public despite not coming from the grassroots of the city, and although the municipality was lost, the party became a hot topic in Giresun. The mayoral candidates who won the elections in the aforementioned cities became role-models across Turkey and became popular with the phrase "service municipality." The party entered the 1991 elections in an atmosphere created by the efforts of the Unity Foundation and other elements' social pressure, in addition to the synergy generated by the alliance of the Nationalist Labor Party and the Reformist Democracy Party, whose bases were close to each other. Although its representative from Giresun was not elected, the party was once again being represented in the parliament after 11 years. In the 1994 local elections, the party won the municipalities of a total of twenty-two cities, six of which were metropolitan cities, including Istanbul and Ankara. Despite the fact that the candidate for the Giresun municipality had been raised from the grassroots, the party was unable to achieve the desired results. The success achieved by the Welfare Party, a National Vision organization, in the local elections across the country, paved the way for the party to form a government in the general elections held at the end of 1995. As a result of the efforts exerted by the government for nearly a year, the welfare of the public grew noticeably. Out of this atmosphere of service and prosperity in Turkey, Giresun, which had a political representative for the first time in its history, did not receive any investments as a private service. Despite its success, the party was overthrown in the wake of the post-modern coup process of February 28, 1997, as a result of the reactionary propaganda cultivated against the party by non-governmental organizations and the press who assumed the role of the defender of the established order. The trauma of the February 28 process was felt in Giresun as well.

